

Benedek Elek emlékezete

Nagybaconi Benedek Szabó József 78 éves kiscgazdálkodó, ahogy magát nevezi, a Csinód nevű falurészen. Mikor Erdővidéken Benedek Elek néphagyományokban meggyökerezett emlékezete után érdeklődöm, tekintettel az ez évi hármás – születésének 140., halálának 70., az Emlékház avatásának 30. évfordulóján – többen Nagybacon élő emlékezetéhez, Benedek Sz. Józsefhez igazítanak. Családjá, akárcsak a sokféle Benedek familia kisbaconi származású. A Szabó (Sz.) megkülönböztető név is arra való, hogy például a Benedek Huszár familiával ne „téveszthessék” össze őket.

Benedek Sz. József apja, Ignác, már elhagyta a megkülönböztető Szabó nevet, mert Nagybaconban nincs annyi Benedek. Fia, József tizenöt esztendeje özvegy, két leánya van, egyik „element” Svédországba, a másik szerencsére, amint mondja, itthon maradt, mert segíthet rajta. Kisbaconban, a Benedek Elek Emlékház előtt beszélgetünk. A hármás évforduló előkészítése közben történelmi dokumentumfilm is készül, az interjúkat a kamera rögzíti. Én valós emlékekre, megtörtént dolgok felidézésére számítok, ami „nem jön be”, mert Benedek Szabó József a különböző idősikokat egybemosva, a Cimborá című gyermeklap jóváhagyatási, szerkesztési gondjait összerántva, Benedek Elek és Fischer Mária halála körüli „temondákat” egy marékra fogva a valós élettörténettől a mondák logikája szerint szerkeszti egybe. A nem hiteles történet hitelességének ez a nyitja. Az ő családi hagyományokon átszivárgó emlékezete szerint a Cimborát már székelyudvarhelyi diákkorában szerkesztette volna, de „nem szabadalmazták”, vagyis nem engedélyezték a hatóságok, s ezért öngyilkossággal akart véget vetni az életének, amelyben nagyapja, Benedek Szabó Ignác akadályozta meg. A Cimborát, amint tudjuk Benedek Elek 1922–1929. között, haláláig szerkesztette. Benedek Szabó Ignác a Cimborá-mondát fél évszázaddal vetíti vissza a múltba.

„Én iskolát nem sokat jártam, csak hetet végeztem. Abban az időben nem sokan jártak iskolába, a szülők a gyermekeket otthon hagyták a föld mellett. Olvasni olvastam, nem mondom. De örökké ilyen értelmes emberek között forogtam, sokat tanultam tőlük. Régészeti kutatásokkal is velük jártam, szép helyeken voltunk, sokat gyakorlódtam ezekben a dolgokban. Voltam négy hetet a népfőiskolán, Sepsiszentgyörgyön 1943-ban. A tanulási vágy akkor serkent fel bennem, s kedvelni kezdtem a néphagyományt, s a mai napig is ezt kutatom. Az én falumnak az egész régi történetét, amit egyszer úgy hallottam, leírogattam. Még a mai napig is írogatok. Megoperáltak sérvvel, fél ember sem vagyok. Nem lehet emelni. Ott van még három darab marha a nyakamon. Bár az nem volna!

Benedek Ignác volt az én nagyapám. Benedek Elekecskével együtt voltak a kollégiumban Udvarhelyt annak idején. Benedek Elek az írói, az én nagyapám a jegyzői pályát választotta. Mivelhogy sokba került a taníttatás, s Benedek Eleken megvolt a tanulási vágy, azt mondta a szüleinek, hogy az ő vagyonrészét adják el és taníttassák. Ez meg is történt. Tanultak ott az iskolában, akarták a Cimborát szerkeszteni, de nem szabadalmazták. Elekecskét bántotta, hogy a szülei áldoztak erre, s neki mégsem sikerül semmi. Na, erre fel, amikor haza voltak jöve egy húsvéti alkalomkor – minden ünnepkor hazaengedték, s legtöbbször gyalog jöttek Udvarhelyről, mert akkor csak szekérjárás volt, nem volt egyéb, amivel jöni –, s minden alkalomkor mentek a templomba. Mivel itt volt a templom az Elek Apó háza mellett, nagyapám az Alszezen lakott, s örökké hívta, s így mentek a templomba. Na, de ekkor, mikor jött, hogy menjenek a templomba, olyan furcsa kinézésű volt Elek Apó, nem olyan mint máskor, s nagyapám gyanút fogott. Azt mondja Elekecske, hogy ő máma nem megyen a templomba. Az írószobájából kiment Elek Apó – már így mondom, mert így is meg lehet érteni –, nagyapám babrált az íróasztala tetején, kihúzta a fiókot, mert azelőtt Elek Apó azt mondta, hogy neki semmi sem sikerül és elpusztítja magát –, s nagyapám, ahogy kihúzta, meglátta a revolvert, a golyókat kiszedte belőle, s a revolvert visszatette, s a fiókot visszanyomta. Mikor nagyapám elment a templomba, Elek Apó otthon maradt, hogy végezzen magával. A golyók hiánya miatt nem sikerült az öngyilkosság.

Visszamentek Udvarhelyre. Jött a pünkösdi ünnepnap, s újra hazajöttek. Régi, szép vasárnap volt. Ki voltak virágozva itt a gyümölcsfák a ház körül, szépen szólott a kisbaconi harang hívogató hangja a pünkösdi istentiszteletre, a kinyitott hálószoba ablakán behallatszott, az ifjú